

UGSEAD
Uluslararası Güzel Sanatlar Eğitimi Araştırmaları Dergisi
International Journal of Research in Fine Arts Education

<http://ugsead.penpuplising.net>

PENACADEMIC

Dezavantajlı Çocukların Sanatsal Gelişimleri Üzerine Bir Araştırma A Study On Artistic Development f Disadvantaged Children

Nagihan UYSAL¹

¹ Çankaya Erdoğan Şahinoğlu Ortaokulu, Ankara.

Geliş Tarihi: 26.01.2019

Kabul Tarihi: 09.04.2019

Çevrimiçi Yayın Tarihi:

Anahtar kelimeler:

Sanat Eğitimi, Sanatsal Gelişim,
Dezavantajlı Çocuklar

ÖZET

Görsel sanatlar eğitimi; bireyi bütün yönleri ile ele alan, estetik duyarlılığını arttıran ve yaratıcılığını destekleyen gelişimsel bir yaklaşımı benimser. Bireyin doğumuyla başlayan sanatsal gelişim, sanat eğitimi yoluyla çocuğun aşamalı olarak gelişimini sağlamaktadır. Bu aşamalar sırası ile; 2-4 yaş karalama dönemi, 4-7 yaş şema öncesi dönem, 7-9 yaş şematik dönem, 9-12 gerçekçilik dönemi ve 12-14 yaş doğalcılık (mantık) dönemi olarak gruplandırılmaktadır. Bu araştırma; devlet okulunda yedinci sınıfta okuyan, okul dışı zamanlarda kağıt toplayarak çalışan 10 öğrenci ve okulda normal öğrenimini sürdüren 10 öğrenci olmak üzere toplam 20 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Amaç; dezavantajlı çocuklar içerisinde yer alan sokakta çalışan çocukların, akranlarına göre değerlendirilip hangi sanatsal gelişim evresinde olduğunu belirlemektir. Bu çalışmada, betimsel tarama yöntem olarak seçilmiştir. Çalışmada öncelikle literatür taraması yapılmıştır. Sanatsal gelişim evrelerini anlatan bilimsel yayınlar araştırılmıştır. 7.sınıf kazanımları incelenmiş, kazanımlar doğrultusunda hazırlanan değerlendirme formu, gerekli düzenlemeler yapılarak uygulamaya hazır hale getirilmiştir. Öğrenci tanıma formu öğrencilere dağıtılmış ve öğrencilerin ailesi, sosyo-ekonomik durumları ile ilgili bilgi (örneğin eğitim ve gelir seviyesi vb.) toplanmıştır. Bu kapsamda; 20 kişilik öğrenci grubuna "Ailemizle birlikte bir gün" konulu resim çalışması görsel sanatlar dersinde yaptırılmıştır. Araştırmacı tarafından geliştirilen dereceli puanlama anahtarı öğrencilerin resimleri incelenerek puanlandırılmıştır. Bu çalışma sonunda, okul dışı zamanlarda kağıt toplayan çocukların sanatsal gelişimlerinin, akranlarına göre geride olduğu görülmüştür. Çocuğun sanatsal gelişim evrelerine göre; dezavantajlı grubun 4-7 yaş şema öncesi dönem özellikleri gösterdiği tespit edilmiştir. Bu dönemin en karakteristik özellikleri insan formlarının kaba ve sembolik oluşu ve nesnelerin kağıt üzerinde gelişigüzel sıralanmasıdır. Bu ve benzeri özelliklerin tamamı dezavantajlı çocukların resimlerinde izlenmiştir. Akranlarının resimleri ise, 11-13 yaş mantık dönemin özelliklerini göstermiştir. Bu araştırma kapsamında, büyük kentlere göçün yarattığı sorunların sanat eğitimine yansımaları tartışılmıştır. Öğrencilerin, okuldan sonra destek eğitim sağlanarak sanatsal gelişimindeki eksikliğin giderilmesi için fırsat verilmesi önerilmiştir. Bu bulgular ışığında kağıt toplayan çocukların eğitim olanaklarından yeterince yararlanamadıkları, okula düzenli devam edemedikleri, sosyo-ekonomik ve kültürel eksiklikleri nedeniyle, sanatsal gelişimlerinin akranları ile paralel bir gelişim göstermediği sonucuna varılmıştır. Okul dışı zamanlarda çalışan çocukların temel ihtiyaçlarının karşılanıp, yetenekleri doğrultusunda desteklenip, mesleki eğitime yönlendirilmeleri gerektiği tartışılmıştır.

© UGSEAD All rights reserved

Received: 30.05.2019

Accepted: 12.06.2019

Online Release:

Keywords:

Art Education, Artistic Development,
Disadvantaged Children

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Visual arts education adopts a developmental approach that treats an individual in all aspects, enhances aesthetic sensitivity and promotes creativity. Starting upon the birth, artistic development develops children progressively through art education. These phases include in time order the ages 2-4 scribbling, 4-7 pre-schematic, 7-9schematic, 9-12 realism and 12-14 naturalism..

The Purpose of The Study

This study was conducted on 20 students at 7th grade in a state school, ten of whom were disadvantaged and collected waste at paper out-of-school time, and ten of whom were non-disadvantaged, normal individuals. The purpose was to assess those disadvantaged children who worked in the streets against their non-disadvantaged peers to identify which phase of artistic development they reached..

Method

This study is based on a descriptive scanning method. First, a literature review was conducted, investigating scientific publications on the phases of artistic development. Then, learning outcomes for 7th graders were reviewed to develop an assessment form for administration. The student identification forms were delivered and the information (e.g education, income levels and so on), which is related to the students' family and the social-economical position, was obtained. In this context, the group of 20 students was asked to draw a picture of theme "One day with our family" at the visual arts class. Using the form developed by the researcher, students' drawings were examined and scored. It was found that the disadvantaged children who collected waste paper at out-of-school time lagged their non-disadvantaged peers in artistic development. Most of the disadvantaged subjects were found to exhibit features of the age 4-7 pre-schematic period. The most characteristic features of this age are that human forms are rather coarse and symbolic, and objects are randomly placed on the paper. Such features were observed on the drawings of all disadvantaged subjects. The drawings of the non-disadvantaged peers showed the features of the age 12-14 naturalism (logic).

Results

The study also discusses the impact of the problems associated with migration to large cities on art education. It is recommended that those children be provided with the opportunity to compensate for the gap in their artistic development through supportive education after-school-hours. It is concluded in light of the findings that the children who collected waste paper failed to develop in art on par with their non-disadvantaged peers for such reasons that they were not able to sufficiently benefit from education opportunities, failed to regularly attend school, and suffered socio-economic and cultural deprivation. It is deemed necessary that the children who collected waste paper at out-of-school-hours be provided with basic needs, supported in line with their abilities and guided to vocational education.

© UGSEAD All rights reserved

Giriş

Dezavantajlı çocuk kategorisinde olan sokakta kağıt toplayarak çalışan çocuklar günümüzde özellikle metropol kentlerinde görülen sorunlardan birisidir. Sokakta kağıt toplayarak çalışan çocuklar, akranlarına göre; eğitim olanaklarından tam olarak faydalanamamaktadır. Dezavantajlı çocukların sanatsal gelişimlerinin akranlarına göre hangi aşamada olduğu bir problem olarak görülmüştür. Bu araştırma aynı okulda okuyan ancak farklı standartları olan iki grup üzerinde yapılmıştır. Çalışan çocukların sanat eğitimi derslerinde göstermiş oldukları performanslarının yaşam koşulları ile ilişkili olduğu düşüncesi ile araştırma yürütülmüştür.

Sanat eğitimi; eğitim süreci içerisinde bireyi her yönü ile ele alan, bireyin yaratıcılığını ve düşünsel gelişimini doğrudan etkileyen, yaşam boyu süren bir kültür alanıdır.

Günümüze kadar birçok alanda olduğu gibi sanat eğitiminde de gelişmeler olmuş ve değişimler yaşanmıştır. İnsanların mağarada yaşadığı dönem incelendiğinde, sanat'ın önceleri işlevsel bir kaygı ile uygulandığı görülür. Daha sonra ise sanatın uygulama teknikleri ve yüklendiği misyon işlevselliğin ötesine geçmiş, estetik ön plana çıkmıştır. Bu değişimler, zamanla bu sanatsal uygulamaların arka planının araştırılmasını zorunlu kılmıştır. (Ayaydın&Mercin, 2013, s.1) .

Bu tarihsel serüvende sanat eğitiminde farklı yöntemler gelişmiştir. Ancak asıl amaç; insanın gelişimi ve estetik duyarlılık kazanması üzerine kurulu olmuştur. Sanat eğitimi, yetenekleri geliştirirken, çocuğun yaratıcı kişilik özelliğini de geliştirir. Çocuğun zihinsel ve bedensel gelişimi, yaratıcı gücünü de

beraberinde geliştirecektir. Bu gelişim sürecinde sanat eğitimci, çocuğun sanatsal gelişim evreleri ile yakından ilgilenip, gelişim sürecini desteklemelidir. Yaratıcı kişilik özelliği gelişen çocuk özgün düşünebilen, hayal kuran, özgüveni gelişen bir birey olabilmektedir. Ancak eğitimin gereği gibi olması için çocuğun yaşam standartlarının da sağlanmış olması gerekmektedir. Barınma, sağlık, beslenme gibi temel ihtiyaçları sağlandığı takdirde, çocuk eğitimden aktif olarak faydalanabilmektedir.

Özsoy'a (2003) göre; görsel sanatlar eğitimi sadece bu alanda yetenekli insanlara hitap eden bir ders değildir. Her alanda diğerlerine göre daha yetenekli insanlar olduğu gibi bu alanda da vardır. Ancak görsel sanatlar eğitimi yetenekli ya da yeteneksiz ayrımı yapmadan bütün öğrenciler için gereklidir.

Özellikle dezavantajlı öğrencilerin sanat eğitimi alması, özgüven ve özsaygılarının da gelişmesine olanak sağlamaktadır. Bu sebeple dezavantajlı çocuklar; okula, derslere daha fazla yakınlık duyarak, devam-devamsızlık konusunda daha hassas davranabilecektir.

Yavuzer'e göre (1992); resim, psiko-pedagojik açıdan çocuğu bize tanıtmaya yarayan bir ölçüt olduğu gibi, onun zeka, kişilik, yakın çevre özellikleriyle iç dünyasını yansıtmaya yarayan bir ifade aracı olarak da büyük bir önem taşır. Belirli bir kas olgunluğuna eriştikten sonra her çocuk kağıt üzerinde bir takım çizgi ve figür denemelerinde bulunur.

Bu araştırma ile günlük hayatta kişilerin sokakta karşılaştığı, öğretmenlerin okulda karşılaştığı, sokakta çalışan çocuklar problemi; sanat eğitimi, çocuğun sanatsal gelişimi, yaşam koşulları, aile, ekonomik standartlar ekseninde incelenmiştir. Çocuk resmine yansımaları açıları ile ele alınmıştır. Dezavantajlı çocuk kategorisinde olan, kağıt toplayarak çalışan çocukların, sanat eğitimi ile olan ilişkisi, akranları ile karşılaştırılarak araştırma oluşturulmuştur. Çalışan çocukların sanatsal gelişimlerinin, içinde buldukları sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik koşullara ne ölçüde bağlı olduğu da araştırılmıştır.

Çocuğun Sanatsal Gelişim Basamakları

Çocuklar doğumdan itibaren fiziksel ve zihinsel bir gelişim içindedirler. Bu gelişimsel süreçte, çocuğun çizgisel aşamaları da gelişimine paralel olarak farklılaşarak gelişmektedir. Çocuk normal, sağlıklı bir süreç yaşıyorsa sanatsal gelişimi de döneminin ve yaşamının özelliklerini yansıtmaktadır.

Sanat eğitimi sürecinde çocuk sanatsal yaratıcı etkinlik içindedir. Yaratıcılığın kapsadığı duygusal ve düşünsel basamaklardan geçer. Tekniğin olanakları ile malzemenin dilini kullanır, tasarlar, çözümler, biçimlendirir, eleştirir, değerlendirir. Bu süreci bir grubun yaşadığında diğerleriyle etkileşime girer, etkileşir. Sanatın özüne, ilke ve öğelerine ilişkin sözel iletişim kurar. Bu etkileşim, eğitim ortamını zenginleştirir ve bu eğitsel yaşantıyı paylaşanların gelişimine katkıda bulunur. İnsanın estetik duyarlılık kazanması sürecinde birikimine katkı oluşturur (San&İlhan, 2006, s.46) .

Sanatsal gelişimi kesin tanımlar ile anlatabilmek çok kolay değildir. Bireysel faktörler, çocuğun zeka yapısı, gelişimi ve yaşam koşulları sanatsal gelişim evrelerinde farklılık yaratan faktörler olabilmektedir.

Çocuk çizimleri çocukların ruhsal gelişimlerinde de bir göstergedir. Çocuklar çoğu zaman duygularını çizimleriyle ifade ederler. Malchiodi'ye göre (1998) sanatla terapi alanı; yansıtmacı çizimlerinin aksine, sanatla terapi testlerin ya da spesifik çizim görevlerini yanıtlayan çizimlere ilaveten, çocukların sanatsal ifadeleri ve anlık çizimleri üzerinde daha fazla durur. Çocukların resimleri, çocukların ruh sağlıklarının tespitinde de önemli bir alandır. Çocuk duygu dünyasındaki olumlu ya da olumsuz olayları en samimi şekilde sanat yoluyla aktarabilir.

Çocuk yaptığı resimlerde kendini tanıtan ipuçlarını verir, yaşama bakışını, ailesine, kendine bakışını sergiler. İçe dönük, dışa dönük, mutlu, mutsuz, dikkatli, dikkatsiz, düzenli, düzensiz, çöşkulu, çöşküsüz vb. oluşu resimlerinden anlaşılabilir. Çocuk diğer hiçbir sanat dalı ile bu denli dolaysız kendini anlatamaz, çocuk konuşurken bile gerçek duygularını dile getirmeyebilir ancak resim yaparken bilinçaltının doğrudan

yansıması söz konusudur (Etiğe, 1995, s.35). Çocuk, içsel dünyasını en saf, katıksız haliyle çizimlerine yansıtır. Bu çizimler; çocuğun yaşamına ilişkin derinlemesine bilgi vermektedir.

Arnheim (1960) ın görüşleri bugün de sanat eğitimcilere, sanat öğretmenlerine yol göstermeyi sürdürmektedirler. Çocukların okula gelmeden önceki birikimleri, kültürel çevrelerinin bu birikim üzerindeki etkisi ve bireysel farklılıkları gözardı edilmeden gelişim evreleri ile ilgili bilgileri öğrenciyi tanımada birer veri olarak almakta yarar vardır (Kırıçoğlu, 2014, s.27). Çocukların içinde yetiştiği ortam, aile, ebeveynlerin eğitim düzeyleri, gelir seviyeleri, sosyo-kültürel etmenler sanatsal gelişimlerini doğrudan şekillendiren etmenlerdir.

Buyurgan'a göre (2012); küçük çocuğun resimlerinde görülen bir soyutlama değildir. Onların dünyayı algılayış biçimlerinin imgelerine bağlı, algısal genellemelerdir. Çocuk, bedensel, ruhsal, zihinsel toplumsal gelişimine paralel olarak çizgisel olarak ta gelişir. Algıları güçlendikçe, öğrenme arttıkça resimlerdeki farklılıklar da hissedilir. Resimlerdeki nesnelere özelliklerine ilişkin çizimler gelişir (S.44).

Avusturyalı ünlü sanat eğitimcisi Victor Lowenfeld'in gelişim evrelerine yaklaşımı ise, doğallık konusunda Gestalt'cılarla (Britsch ve Arnheim) aynı yöndedir. O da bu evreleri gelişimin doğal bir sonucu olarak alır. Lowenfeld, sanat yoluyla bireyin kendisini ifade etmesinin, sağlıklı bir duygusal gelişme açısından temel önemi olduğuna inanmıştır. Günümüzde en çok kabul gören yaklaşım Lowenfeld'in sıralamasıdır.

Bu basamaklar şunlardır:

1. Karalama Dönemi(2-4 Yaş), 2. Şema Öncesi Dönem (4-7 Yaş), 3. Şematik Dönem (7-9 Yaş)
4. Gerçekçilik Dönemi (9-11 yaş) 5. Mantık Dönemi (11-13 Yaş) (Alakuş&Mercin, 2011, s.130).

Karalama dönemi: (2-4 yaş) Öz anlatımın ilk belirtileri

Çocuk gelişiminde artistik üretimin ilk evresi, çizgilerle başlar. Karalama veya çiziktirme (scribbling) ilk önce keşfetme, yeni malzeme ve düşüncelerle denemelerin genel bir evresini tanımlar. Tarih öncesi (Paleolitik) dönemden beri gerçekte çizgiler bütün sanatsal betimlemelerin temelini oluşturur (Artrut, 2001, s.196).

Kehnemuyi'ye (2001) göre; çocuklar ilk resim eylemine karalama ile başlar. Kimi çocukta uzun sürerken, kimi çocukta kısa sürede biçimli çizgilere dönüşür. Düzenli çizgiye başlayan çocuk zeka ve el arasında oluşan kontrollü bir çizgi evrenine girmiş demektir. O çizdiği çizgilerle hareketleri arasında bir bağlantının varlığını keşfetmiştir.

Kellogg'a göre karalamalar, çocuk sanatının yapıtaşlarıdır. Çocuk büyüdükçe çizgileri düzene girer ve üç yaşına geldiğinde yaptığı karalamaların gerçek nesnelere olan benzerliğinin farkına varır. 4 yaşındaki çocuklar baş yuvarlağına kolları ve bacakları temsil eden uzantıları da ekleyerek ilk insan şeklini çizerler. Bu yaştaki çocukların çizim ve boyama becerilerinde belirgin gelişmeler görülür. Çizgi ile sınırladığı yüzeylerin içini boyama eğilimleri vardır. Ancak henüz renk kavramı gelişmemiştir. Boyama etkinlikleri onlar için oldukça zevklidir (Alakuş&Mercin, 2011, s.131).

Bu dönem çocuklarda gelişime göre önce denetimsiz, sonra denetimli hele dönüşen çizgiler görülmektedir. Tekrar edilmiş biçimler, isteğe bağlı renk anlayışı görülmektedir. Uzun algısı yoktur. Kendini keşfettikçe heyecanlanan çocuk çizimleri tekrarlamaya başlar.

Şema öncesi dönem: (4-7 yaş) İlk benzetme çabaları

Artut'a göre (2001); bu yaş grubu algılama-kavrama ve öğrenmede belirgin bir işlerliğin kazandığı bir dönem içine girer. Artık resimlerinde sadece çizgilerden oluşan biçimler yoktur. Yüzey doldurma şeklinde görülen plan yapma becerisi ile doğru ve yanlışları görür. Nesnelere ve olaylar arasındaki ilişkilerin nedenlerini anlamasa bile kendi dünyasına göre onları ilişkilendirir. Dolayısıyla canlandırmak istediği obje ya da kavramlarla ilişki kurma kaygısını yaşar, öğrenmesi geliştikçe semboller de şemalara dönüşmektedir. Aslında bu mücadele ona büyük heyecan ve doyum sağlar.

Bu devirde çocuk dış dünya ile kurduğu ilişkisini zenginleştirmeye koyulur. Vücut hareketlerinin ittiği düz çizgi karalamaları insan kolu, bacak ve gövdesi, yuvarlak çizgiler ise baş veya yüz olmaktadır. Biçimi bilinçle ortaya koyabilme olanağına kavuşan çocuk böylelikle değişik bir resim anlatımına girmiş oluyor. Bunu elde etmek için sürekli biçim sembolleri bulmaya çalışarak bir gün çizmiş olduğu adam resmini ertesi gün değişik olarak yapmaktadır. Bu simge çeşitleme coşkusu 6 yaşa yaklaştıkça durulur, çocuk kendine has bir insan tipi yaratma isteğine girer (Kehnemuyi, 2001, s.23).

Bu dönemdeki çocuklar, genellikle yaptıkları resimleri gösterme ve açıklama eğilimindedirler. Üç ana rengin öğrenilmesi bu dönemde olur. Sevdikleri renkleri kullanmaktan haz alırlar. Kullanılan renk ve nesne arasında ilişki kurmazlar. Hoşuna giden renk ile nesneyi betimlerler ve düşsel öykülerin çizimi vardır. Benmerkezcidirler ve nesnelere kağıt yüzeyinde yüzer biçimdedir.

Şematik dönem: (7-9 Yaş arası-belirli bir biçimin geliştirilmesi)

Şematik dönem, çeşitli sanatsal etkinliklerle kazanılan bir gerçeğin kesin bir tanımınıdır. Bu dönemde çocuk artık toplumun bir üyesi olduğunun farkındalığını yaşar. Çevresiyle, dış dünyasıyla ilişkisinin zenginleştiği bir dönemin başlangıcıdır. Dolayısıyla kendini çevrenin bir parçası olarak görüp, yapacağı her şeyi buna bağlamaktadır. Bedensel ve ruhsal değişkenliklerin etkisiyle ortaya çıkan ruhsal ve coşkusal duyarlılıklar çeşitli sanatsal etkinliklerine yansır. Resimlerinde kullanılan figüratif değişkenlikler ve esneklikler abartılı bir şekilde görülebilir. Ayrıca çocuğun zihinsel gelişimi artistik başarısını etkileme düzeyi bu yaşlarda kendini hissettirebilir (Artut, 2001, s.207).

Yavuzer'e göre (1992); 8 yaş ve üzeri çocuklar çizimlerinde, nesnelere değil, nesnelere arasındaki ilişkilerde derinliği vermeye çalışır. Kendine özgü bir bakış açısı geliştirir. Oranlar ve bağlantılar da bu bakış açısına göre ayarlanır. Çizimdeki bu evre, Luquet tarafından "görsel gerçeklik diye tanımlanmıştır. Böylece çocuk büyüdükçe daha gerçekçi olmaya başlar.

Eşyaya bağlı renk anlayışı, bilinen renkleri kullanma, somut nesnelere ve olaylarla ilişki kurma, sınıflandırma ve taban çizgisi bu dönemin karakteristik özellikleridir. Çocuk artık resimlerinde; kendinden, beğenilerinden, ilgilerinden bahsetmeye başlar.

Kehnemuyi'e göre (2001); bu evredeki çocuk kendi çabasıyla öz ve biçim anlayışı geliştirir. Bu geliştirdiği zenginlik ve güzellik ileride çocuğun eğitimi ve kişiliği ile birleşip onu başarıya ulaştırabilir. Çocukta da insan fikri böyle bir çaba sonucu kendine öz bir "insan şeması" biçiminde oluşmaktadır. Çocuk kişisel bir insan şeması yaratmış, öz vücut ve zihin yapısıyla da sıkı sıkıya bir bağlantı kurmuştur. Bu sebeple sanat eğitimci farklı insan resimleri ile karşılaşır.

Gerçeklik dönemi: (9-11 Yaş arası-gerçeğe özentisi ve başkaldırma dönemi)

Bedensel ve psikolojik gelişim ve değişkenliklerin kritik olduğu bir dönemdir. Temel eğitim ikinci kademesine de sarkan bu döneme "gruplaşma" veya "başkaldırma" dönemi de denmektedir. Reaist

bir anlayışın geliştiği katı gerçekçi yansımalar belirgin bir şekilde görülür. Planlama, derinlik (perspektif) renk ve oran kavramları netleşmiştir. Bir önceki dönemlere sıkça kullandığı geometrik çizimler, anlatımlarına yanıt vermediğinden bu tür çizgilere eğilimleri yoktur (Artut, 2001, s.209).

Bu çağlarda çocuk gerçekle ilgilenmeye başlar. Ancak bu gerçek doğayı taklit etme anlamına gelmez. Bu dönemde çocuğun sanat eğitimi tarafından desteklenmesi gerekmektedir. Çünkü bu süreç, kritik dönem olarak geçer ve çocuk yaptığı resimlerde benzetme endişesi taşırırsa resme küsebilir ve bu dönemi sağlıklı atlatamaz. Kız- erkek rolleri belirginleşir, cinsiyet kavramı ön plana çıkar. Çalışmalarında karışık renkler, perspektif arayışı görülmektedir. Benzetmek yerine, bıraktığı etkinin yansıtılmasının önemi üzerinde durulmalıdır.

Bu evrede çocuklar ne çececeklerini planlarlar. Çoğu zaman yaptıklarını başarılı bulmayıp, hayal kırıklığı yaşarlar. Kendilerini istedikleri şekilde ifade edemeyeceklerini sanıp, güvensizlik yaşarlar. Fiziksel, zihinsel ve duygusal büyümeden dolayı, önceki gelişim evrelerindeki özgüvenleri ve rahatlıkları azalmaya başlar.

Mantık dönemi: (11-13 Yaş arası-doğalcılık/gerçekçilik)

Bu çağlar yaklaşan gençliğin bunalımının bir habercisidir. Çocuk 'başkaldırma' devrinden çıktığı an, zeka ve mantığının yardımı ile bazı güçlükleri çözebilme yeteneğine sahip olduğu halde, yine de büyük bir anlamda çocuk kalmıştır. Onda zengin bir yaratma gücü vardır. Oysa bir yetişkin, imgelem ile ilişkisini, eleştirme bilinci yüzünden yaratıcılığını yitirmiştir (Kehnemuyi, 2001, s.30).

Piaget bu evreyi biçimsel işlemler evresi olarak tanımlar. Çocuk için kimi biçimsel sorunların çözümü önemlidir. Kendisi ya da çevresi ilgili konularda anlatımsal bir çıkış yolu arar. Bunu bulduğunda bu davranışını sürdürür. Bu yol bazen kendi kendine bulduğu bir yoldur. Kimi zamanda bazı kaynaklardan yararlanarak kendine bir yol bulmaya çalışır. Bu ikinci yol genelde öğretimin yetersiz kaldığı durumlarda oluşur. Çocuğun kendine özgü anlatımlarına yine kendine özgü çıkış yolu bulduğu durumlara okullarda sıkça rastlanmaz. Bunlar yetenekli çocuklar olarak bilinirler. Yansıtma becerisine sahip ama sanatsallıkta yetersiz kalanlar ikinci grubu oluşturur. Üçüncü grupta ise her iki yöndeki ihtiyaçları yönlendirilmeyi ve doyurulmayı bekleyen öğrenciler yer alır (Buyurgan&Buyurgan, 2012. s.56'dan, Kırıoğlu,2002, s.94-95)

Alakuş&Mercin'e göre (2011); çizim ve boyama işlemlerinde daha dikkatlidirler. Renk farklılıklarından haberdar olduğu için rengi en iyi şekilde kullanır. Yetişkinler gibi çizme ve boyama arzusu içindedirler. Odaklaştığı konularda kendi çabalarıyla başarılı olabilirler. Ünlü sanatçıların yapıtlarına ilgi duyarlar. Kendi resimlerini kimi zaman beğenmezler, ancak eleştiriye de tahammül edemezler; çok sık eleştirirler. Bu dönemde içinde buldukları bunalımlı durumdan ve çevresel baskılardan çok etkilenirler.

Resimlerinde hareket belirginleşmiştir. Üç boyutlu biçimleri algılar ve çok yönlü görüş geliştirirler. Gerçekçi renk anlayışları gelişir. Dışavurumcu etkiler gösterirler.

Dezavantajlı Çocuklar Kimlerdir?

Bunlar; 1. Sokak çocukları, 2. Suça itilen çocuklar, 3. Çalışan çocuklar, 4. İstismara maruz kalan çocuklar 5. Göç etmiş, mülteci çocuklar şeklinde gruplandırılabilir. 6. Bunun yanı sıra, Davranış bozukluğu, Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Sendromu, Karşı olma karşıt- olma bozukluğu gibi ruhsal ve davranışsal bozukluğu olan çocuklarda bu gruba dahil edilmektedir.

(http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/42/01/964696/dosyalar/2015_01/05025647_okullardakdezavantajli%20B1verskalt%20B1ndakocuklar.pdf_adresinden erişilmiştir).

Çalışan çocuklar ülkemizde ve dünyada önemli sorunlardan biridir. Çocuk İşçiliğinin Sona Erdirilmesi Uluslararası Programı (IPEC) verilerine göre, 2010 yılı itibariyle dünyada 215 milyon çalışan çocuk bulunmaktadır. Ülkemizde ise Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2006 yılı verilerine göre 6–17 yaş arasında 958 bin çocuk çalışmaktadır. Sokakta çalışan çocuklar çocuk işçiliğinin bir kısmını oluşturmakla beraber ülkemizde bununla ilgili resmi bir istatistiksel bilgi bulunmamaktadır (Kara&Çalık, 2012).

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) 1919 yılındaki toplantısında çocuk işçiliğine yönelik ilk sözleşme olan 5 Sayılı En Az Çalışma Yaşı (Endüstri) Sözleşmesi'ni kabul etmiştir. Sözleşmenin 2. maddesi 14 yaşından küçük çocukların her türlü endüstriyel işlerde istihdamını ve çalışmalarını yasaklamıştır. UNICEF tarafından on sekiz yaşını doldurmamış her insanın çocuk sayılması ve bu nedenle her türlü sömürden korunması gerekliliği çocuk emeği ve/veya çocuk işçi konusunda farklı toplumsal ve kültürel toplumlar için farklı asgari yaş hadleri belirlenebileceği kuralı Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)'nün sözleşmelerine de yansımıştır (Yayla, 2017, s.417).

UNICEF sokak çocukları kavramını çocukların aileleriyle olan ilişkilerinin düzeyine göre üç kategoride tanımlamaktadır:

Grup1: Aileleriyle sürekli ilişkisi olan çocuklar “sokakta çalışan çocuklardır”. Günlerini sokakta çalışarak geçirirler de ailelerinin koruması ve denetimi altındaki çocuklar,

Grup 2: Aileleriyle zaman zaman ilişki kuran “sokaktaki çocuklar”. Bu çocukların aile bağları zayıflasa da tümüyle kopmamıştır. Kendilerini halen ana-baba kardeşleriyle özdeşleştirmektedirler. Gününü sokakta bir şeyler satarak ya da dolaşarak geçiren, geceleri çoğu zaman evlerinde geçiren çocuklardır.

Grup 3: Aileleriyle hiç ilişkisi olmayan “sokakların (sokağın) çocuklarıdır.” Genelde toplumun en yoksul kesiminin ve parçalanmış ailelerin çocuklarıdır. Ailelerinden ya zorla ya da kendi istekleriyle ayrılan bu çocuklar günün 24 saatini sokakta geçirmektedirler. (Güngör, 2008)

Hane halkı büyüklüğü ile çocukların çalışması arasında da bir ilişkinin varlığı söz konusudur. Çünkü ailedeki kalabalık kişi sayısı; ailenin gıda, giyim, eğitim gibi masraflarına ayıracakları para miktarını da yükseltmektedir. Düzenli bir işe bile sahip olmayan bir ailede, bireylerin kalabalıklığı daha fazla kişinin çalışmasını, özellikle de çocuğun aile bütçesine katkı amacıyla çalışmasını zorunlu kılmaktadır (Bilgin, 2009).

Bu araştırmada incelenen sokakta çalışan çocuklar, aileleriyle yaşayan ancak tüm aile bireylerinin katkı toplayarak para kazandığı çocuklardır. Bu çocuklar aileleriyle birlikte yaşamasına rağmen sokakta çalışıyor oldukları için risk altındaki çocuklardır.

Kara&Çalık'a (2012) göre; eğitim, çocukları çalışma yaşamının dışında tutmanın en etkin aracıdır. Günde en az 6 saat okula devam eden çocuk eğitim almasının yanı sıra okula devam ettiği süre boyunca da sokağın olumsuz etkilerinden uzak kalacaktır. Sokakta çalışan çocukları her türden ihmal ve istismardan korumak, eğitim hakkından tam olarak yararlanmalarını sağlamak toplumsal, ekonomik, insan hakları ve fırsat eşitliği açısından gereklidir. Devletin görevi, bir yandan çocukların çalışmasının temel nedeni olan yoksulluğu ortadan kaldırmak, bir yandan da çocukların eğitime ulaşmasını sağlamaktır.

Sokakta çalışan çocuklar, büyük kentlerin göç alması ile başlayan temel sorunlardan biridir. Bu durum hem dünyada hem de ülkemizdeki ekonomik ve toplumsal bir sorundur. Bu çocuklar, yeterli eğitimden, sağlık hizmetlerinden ve temel haklardan bir şekilde yararlanamamaktadır.

Yöntem

Araştırmada betimsel tarama modeli kullanılmıştır. “Tarama modelleri, geçmişte ya da halen varolan bir durumu varolduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları, herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez. Bilinmek istenen şey vardır ve oradadır. Önemli olan, ona uygun bir biçimde “gözleyip” belirleyebilmektir (Karasar, 2013).

Bu tür araştırmalarda, elde edilen bulguları düzenlenerek yorumlanır. Bu amaçla elde edilen veriler, önce sistematik ve açık bir biçimde betimlenir. Sonra bu yapılan betimlemeler açıklanarak yorumlanır. Neden sonuç ilişkileri ile sonuca varılır. Bu araştırma genel tarama modeline dayalı betimsel bir araştırmadır.

Sosyal bilimlerde çoğu araştırma, evrenin tamamı yerine, evreni temsilen yansız olarak seçilen örneklem üzerinde gerçekleştirilir. Bu durumda araştırmacı, ihtiyaç duyduğu verileri örneklemden toplar. Ancak burada temel amaç, toplanan verilere dayalı olarak hesaplanan istatistiklerden hareketle evren hakkında tahminler yapmak ya da evreni bilmektir (Büyüköztürk, 2011, s.5).

Araştırmada örneklem olarak seçilen grup birçok açıdan (zaman, maliyet, kolay ulaşılabilirlik vb.) değerlendirilerek, araştırma gerçekleştirilmiştir. Araştırmada kullanılan grup spesifik bir grup olduğu için mevcut dezavantajlı öğrencilerin tamamı araştırmaya dahil edilmiştir. Bu sebeple sayısal olarak büyük bir grup oluşturulamamıştır. Resim analizlerinden elde edilen nitel veriler dereceli puanlama anahtarı(Ek A) ve öğrenci tanıma formuna (Ek B) dayanarak ortaya konan nicel verilerle desteklenmiştir. Karma bir model araştırmada uygulanmıştır.

Çalışma Grubu

Çankaya Erdoğan Şahinoğlu Ortaokulu 7. sınıf öğrencilerinden 20 kişilik bir çalışma grubu oluşturulmuştur. 10 tane dezavantajlı (sokakta çalışan), 10 tane okula düzenli devam eden akran öğrenci grubu oluşturulmuştur. Yedinci sınıfta öğrenim gören dezavantajlı çocukların sayısı 10 kişi olduğu için tamamı dezavantajlı gruba seçilmiştir. Akran grup ise random atama ile seçilmiştir.

Verilerin Toplanması

İlk olarak literatür taraması yapılmıştır. Yerli ve yabancı kaynaklar kütüphane ve internet ağı ortamında taranarak, çocuğun sanatsal gelişim evreleri ve dezavantajlı çocuk kimdir konusu incelenmiştir. Bu çalışma 2018-2019 eğitim öğretim yılında, araştırmacının çalıştığı devlet ortaokulunda, araştırmacının her aşaması araştırmacının kendisi tarafından gerçekleştirilmiştir.

Çalışma grubuna, öğrenci tanıma formları dağıtılarak doldurmaları istenmiş ve çocukların ailesi, ekonomik ve sosyal koşullarına ilişkin bilgi toplanmıştır. Ardından uygulama olarak “ailenizle bir gün konulu resim çalışmasını 2 ders boyunca, pastel boya tekniği ile yapmaları istenmiştir. Resim çalışmaları araştırmacının hazırladığı dereceli puanlama anahtarına göre renk, mekan, oran ve hareket açısından frekans ve yüzde değerleri alınarak değerlendirilmiştir.

Resimlerin değerlendirme kriterleri belirlenirken sanat eğitimi konusunda iki uzman akademisyen, bir görsel sanatlar öğretmeni ve bir ölçme-değerlendirme uzmanına danışılarak, görüşleri alınmıştır. Resimlerden elde edilen nitel veriler dereceli puanlama anahtarına göre değerlendirilmiştir. Ayrıca, öğrenci tanıma formlarına dayanarak, çocukların cinsiyeti, ailelerinin gelir seviyesi, yaşadıkları evin özellikleri, kardeş sayısı, devam-devamsızlık bilgileri ve ebeveynlerinin öğrenim durumuna ilişkin veriler toplanıp, frekans ve yüzde değerleri hesaplanmıştır.

Uygulama Süreci

Yedinci sınıfta öğrenim görmekte olan 10 dezavantajlı (sokakta kağıt toplayarak çalışan) ve 10 akran çocuktan oluşan toplam 20 kişilik öğrenci grubu ile çalışılmıştır. Araştırmacı tarafından dağıtılan, öğrenci tanıma formlarını çalışmaya başlamadan önce doldurmaları istenmiştir. Ardından, 35x50 cm. boyutunda kâğıda pastel boya tekniği ile “ailenizle bir gün” temalı resim araştırmacı tarafından yaptırılmıştır.

Dezavantajlı (Sokakta Kağıt Toplayarak Çalışan) Çocukların Resimleri

Resim 1

Rengi ifade etme düzeyi: Renkler canlı bir şekilde kullanılmamış. Resmin tamamı boyanmamış. Fon rengi yok. Resimde renkler arasında uyum görülmemektedir. Nesnelere eksik boyanmıştır.

Mekân ifade etme düzeyi: Resimde belirli bir mekân anlayışı yoktur. Büyük figürler zemine yerleşmiş ancak, küçük figürler havada durmaktadır. Ev tamamlanmamıştır.

Oran ifade etme düzeyi: Nesne ve figürler oran orantı bakımından uyumlu bir görüntü ortaya koymamaktadırlar. Çiçekler figürlerle aynı boydadır. Kendi içerisinde bir oran anlayışı oluşturmaya çalışmış.

Hareketi ifade etme düzeyi: Resimde kullanılan figürler poz verir niteliktedir.

Sanatsal gelişim basamağı: Bu çalışmada öğrenci yaşına uygun sanatsal gelişimde değildir. Şematik dönem 7-9 yaş özelliği göstermektedir.

Bu çalışmayı yapan öğrenci 15 yaşında 7. sınıfta okuyan bir kız çocuğudur. Ailesi ile barakada yaşamakta, yarı zamanlı olarak yıldır kağıt toplamaktadır. Devamsızlık yaptığı için halen 7. sınıfta öğrenim görmektedir. 4 kardeşi var.

Resim 2

Rengi ifade etme düzeyi: Renkler yüzeyde bir etki oluşturmamış. Resmin tamamı boyanmamış. Fon rengi yok. Resimde renkler arasında uyum görülmemektedir.

Mekân ifade etme düzeyi: Resimde belirli bir mekân anlayışı yoktur. Figürler havada uçar şekilde görülmektedir.

Oranı ifade etme düzeyi: Nesne ve figürler oran orantı bakımından uyumlu bir görüntü ortaya koymamaktadırlar. Büyük kafalar vücut ile orantı sağlamamaktadır.

Hareketi ifade etme düzeyi: Resimde kullanılan figürlerde belirleyici bir özellik yoktur.

Sanatsal gelişim basamağı: Bu çalışmada öğrenci yaşına uygun sanatsal gelişim basamağında değildir. Şema öncesi dönem 4-7 yaş özelliği göstermektedir.

Bu çalışmayı yapan öğrenci 12 yaşında 7. sınıfta okuyan bir erkek çocuğudur. Ailesi ile barakada yaşamakta, okul çıkışlarında 3 yıldır kağıt toplamaktadır. Ailenin dört çocuğundan ikincisidir.

Resim 3

Rengi ifade etme düzeyi: Renkler yüzeyde bir etki oluşturmamış. Resmin tamamı boyanmamış. Fon rengi yok. Nesnelere detaylı boyanmamıştır.

Mekân ifade etme düzeyi: Resimde belirli bir mekân anlayışı oluşturulmaya çalışılmış. Ön planda büyük bir bina ile resmin neredeyse yarısı kaplanmış. Arkada çocukları ile arabanın önünden giden anne küçük çizilerek perspektif etkisi oluşturulmaya çalışılmış.

Oranı ifade etme düzeyi: Nesne ve figürler oran orantı bakımından uyumlu bir görüntü ortaya koymaktadır.

Hareketi ifade etme düzeyi: Resimde kullanılan figürler profilden görülmekte ve hareket halindedir.

Sanatsal gelişim basamağı: Bu çalışmada öğrenci yaşına uygun sanatsal gelişim basamağında değildir. Şematik dönem 7-9 yaş özelliği göstermektedir.

Bu çalışmayı yapan öğrenci 15 yaşında 7. sınıfta okuyan bir kız çocuğudur. Ailesi ile kiralık evde yaşamakta, yarı zamanlı olarak 3 yıldır kağıt toplamaktadır. Devamsızlık yaptığı için halen 7. Sınıfta öğrenim görmektedir. Ailenin beş çocuğunun en büyüğüdür.

Resim 4

Renği ifade etme düzeyi: Renkler canlı bir şekilde kullanılmamış. Resmin tamamı boyanmamış. Fon rengi yok. Resimde renkler arasında uyum görülmemektedir.

Mekân ifade etme düzeyi: Resimde belirli bir mekân anlayışı yoktur. Figürler havada uçur şekilde betimlenmiştir.

Oranı ifade etme düzeyi: Ev ve figürler oran orantı bakımından uyumlu bir görüntü ortaya koymamaktadırlar. Figürlerin kafa vücut oranı sağlanamamıştır.

Hareketi ifade etme düzeyi: Resimde kullanılan figürler poz verir niteliktedir. Hepsini aynı ifadeye sahiptir. Figürlerde belirleyici bir ifade yoktur.

Sanatsal gelişim basamağı: Bu çalışmada öğrenci yaşına uygun sanatsal gelişim basamağında değildir. Şema öncesi dönem 4-7 yaş özelliği göstermektedir.

Bu çalışmayı yapan öğrenci 11 yaşında 7. sınıfta okuyan bir kız çocuğudur. Ailesi ile barakada yaşamakta, yarı zamanlı olarak 1 yıldır kağıt toplamaktadır. Ailenin beş çocuğundan üçüncüsüdür.

Resim 5

Renği ifade etme düzeyi: Resimde sadece kırmızı renk kullanılmıştır. Fon boyanmamıştır.

Mekân ifade etme düzeyi: Resimde belirli bir mekân anlayışı yoktur. Figürler yan yana yüzeyde benzer şekilde sıralanmıştır.

Oranı ifade etme düzeyi: Nesne ve figürler oran orantı bakımından uyumlu bir görüntü ortaya koymamaktadırlar. Figürlerde kafadan çıkan bacaklar ve kollar görülmemiş, vücut çizilmemiş.

Hareketi ifade etme düzeyi: Resimde kullanılan figürler aynı duruşu sergilemektedir. Hareket olgusu gelişmemiş.

Sanatsal gelişim basamağı: Bu çalışmada öğrenci yaşına uygun sanatsal gelişim basamağında değildir. Karalama döneminin son evresi 4 yaş özelliği göstermektedir.

Bu çalışmayı yapan öğrenci 12 yaşında 7. sınıfta okuyan bir erkek çocuğudur. Ailesi ile barakada yaşamakta, tam zamanlı olarak 3 yıldır okul çıkışı ya da ders zamanında devamsızlık yaparak kağıt toplamaktadır. Ailenin dokuz çocuğundan sekizincisidir.

Resim 6

Rengi ifade etme düzeyi: Birkaç renk ile resim sınırlandırılmıştır. Resmin yüzeyi boyanmamış. Fon rengi yok. Resimde renkler arasında uyum görülmemektedir.

Mekân ifade etme düzeyi: Resimde belirli bir mekân anlayışı yoktur. Büyük figürler, küçük figürler havada durmaktadır.

Oranı ifade etme düzeyi: Büyük ve çocuk figürleri kendi arasında orantılamaya çalışmıştır. Vücut, kafa, kol orantısı sağlanamamıştır. Figürler çok küçük çizilmiştir.

Hareketi ifade etme düzeyi: Resimde kullanılan figürler poz verir niteliktedir. Herhangi bir hareket görülmemektedir. Figürler sola doğru eğilimlidir. Yüzlerde bir gülümseme hareketi oluşturmuştur.

Sanatsal gelişim basamağı: Bu çalışmada öğrenci yaşına uygun sanatsal gelişim basamağında değildir. Şema öncesi dönem 7-9 yaş özelliği göstermektedir.

Bu çalışmayı yapan öğrenci 12 yaşında 7. sınıfta okuyan bir kız çocuğudur. Ailesi ile barakada yaşamakta, yarı zamanlı olarak 1 yıldır kağıt toplamaktadır. Ailenin beşi öz, biri üvey altı çocuğunun dördüncüsüdür.

Resim 7

Rengi ifade etme düzeyi: Renkler canlı bir şekilde kullanılmamış. Resmin tamamı boyanmamış. Fon rengi yok. Resimde renkler arasında uyum görülmemektedir.

Mekân ifade etme düzeyi: Resimde figürler bir evin çatısı altında toplanmış görünmektedir. Büyükten küçüğe doğru sıralanmış ve figürler evin içinde görülmektedir. Saydamlık özelliği göstermektedir.

Oran ifade etme düzeyi: Nesne ve figürler oran orantı bakımından uyumlu bir görüntü ortaya koymamaktadırlar.

Hareketi ifade etme düzeyi: Resimde kullanılan figürler poz verir niteliktedir. İki büyük figür kollarını açarak bir hareket sağlamıştır.

Sanatsal gelişim basamağı: Bu çalışmada öğrenci yaşına uygun sanatsal gelişim basamağında değildir. Şema öncesi dönem 4-7 yaş özelliği göstermektedir.

Bu çalışmayı yapan öğrenci 13 yaşında 7. sınıfta okuyan bir erkek çocuğudur. Ailesi ile barakada yaşamakta, yarı zamanlı olarak 3 yıldır kağıt toplamaktadır. Ailenin 6 çocuğunun ikincisidir.

Resim 8

Rengi ifade etme düzeyi: Renkler canlı bir şekilde kullanılmamış. Resmin tamamı boyanmamış. Fon rengi yok. Resimde kırmızı, siyah ve yeşil kullanılmıştır.

Mekân ifade etme düzeyi: Resimde belirli bir mekân anlayışı yoktur. Büyük figürler, küçük figürler havada sıralanmış ve uçar şekilde durmaktadır.

Oran ifade etme düzeyi: Figürler çocuk ve büyük olarak boy hiyerarşisi özelliği göstermektedir. Kafa ve gövde arasında bir orantı sağlanamamış.

Hareketi ifade etme düzeyi: Resimde kullanılan figürler poz verir niteliktedir. Hareket yana açılan kollar ve gülümseyen ağızlar olarak görülmektedir.

Sanatsal gelişim basamağı: Bu çalışmada öğrenci yaşına uygun sanatsal gelişim basamağında değildir. Şema öncesi dönem 4-7 yaş özelliği göstermektedir.

Bu çalışmayı yapan öğrenci 12 yaşında 7. sınıfta okuyan bir erkek çocuğudur. Ailesi ile barakada yaşamakta, yarı zamanlı olarak 3 yıldır kâğıt toplamaktadır. Ailenin sekiz çocuğunun dördüncüsüdür.

Resim 9

Renği ifade etme düzeyi: Renkler canlı bir şekilde çeşitlendirilerek kullanılmaya çalışılmış. Resmin tamamı boyanmamış. Fon rengi yok.

Mekân ifade etme düzeyi: Resimde belirli bir mekân anlayışı yoktur. Büyük figürler, küçük figürler havada sıralanmış ve uçar şekilde durmaktadır.

Oranı ifade etme düzeyi: Figürler çocuk ve büyük olarak boy hiyerarşisi özelliği göstermektedir. Kafa ve gövde arasında bir orantı tam olarak sağlanamamış.

Hareketi ifade etme düzeyi: Resimde kullanılan figürler poz verir niteliktedir. Hareket yana açılan kollar ve gülümseyen ağızlar olarak görülmektedir. Figürlerin kulakları abartılı biçimde eklenmiştir.

Sanatsal gelişim basamağı: Bu çalışmada öğrenci yaşına uygun çizgisel gelişim basamağında değildir. Şema öncesi dönem 4-7 yaş özelliği göstermektedir.

Bu çalışmayı yapan öğrenci 13 yaşında 7. sınıfta okuyan bir erkek çocuğudur. Ailesi ile kiralık evde yaşamakta, yarı zamanlı olarak 2 yıldır kağıt toplamaktadır. Ailenin 4 çocuğunun en büyüğüdür.

Resim 10

Renği ifade etme düzeyi: Renkler canlı bir şekilde kullanılmamış. Resmin tamamı boyanmamış. Fon rengi yok. Resimde kırmızı ve yeşil renk kullanılmıştır.

Mekân ifade etme düzeyi: Resimde belirli bir mekân anlayışı yoktur. Figürler, arabalar ve köpek havada sıralanmış ve uçar şekilde durmaktadır.

Oranı ifade etme düzeyi: Figürler, arabalar ve ev arasında orantı sağlanamamış.

Hareketi ifade etme düzeyi: Resimde kullanılan figürler poz verir niteliktedir. Hareket ifade edilmemiş.

Sanatsal gelişim basamağı: Bu çalışmada öğrenci yaşına uygun sanatsal gelişim basamağında değildir. Şema öncesi dönem 4-7 yaş özelliği göstermektedir.

Bu çalışmayı yapan öğrenci 13 yaşında 7. sınıfta okuyan bir erkek çocuğudur. Ailesi ile barakada yaşamakta, yarı zamanlı olarak 2 yıldır kağıt toplamaktadır. Ailenin 4 çocuğunun en büyüğüdür.

Okula Düzenli Devam Eden Akran Çocukların Resimleri

Resim 1a

Rengi ifade etme düzeyi: Resmin tamamı boyanmıştır. Renk bütünlüğü görülmektedir.

Yüzeyde yeşil ve sarı renk kullanılmıştır.

Mekân ifade etme düzeyi: Mekân başarılı bir perspektifle ifade edilmiş ancak sağ tarafta düzleme özelliği gösterilmiştir. Lunapark betimlenmiş.

Oran ifade etme düzeyi: Resim doğru oran anlayışına sahiptir. Resimdeki nesnelerin kendi içerisinde oran anlayışı görülmektedir.

Hareketi ifade etme düzeyi: Resimdeki figürlerin hareketleri oturur şekilde ifade edilmiştir. Gerçeklik algısı oluşmuştur.

Sanatsal gelişim basamağı: Öğrenci yapmış olduğu çalışmayı çok iyi yansıtmış ortaokul gerçekçilik anlayışına uygun olarak görülmektedir. Sanatsal gelişimi 11-13 yaş mantık dönemine uygundur.

Bu çalışmayı yapan öğrenci 12 yaşında 7. sınıfta okuyan bir kız çocuğudur. Ailesi ile kiralık evde yaşamaktadır. Babası asgari ücretle çalışmaktadır. Annesi ev hanımıdır. İki kardeşir.

Resim 2a

Rengi ifade etme düzeyi: Resmin tamamı boyanmıştır. Renk bütünlüğü görülmektedir. Baskın bir kahverengi kullanılmıştır. Fon boyanmış.

Mekân ifade etme düzeyi: Mekân başarılı bir perspektifle ifade edilmiş. İç mekânda nesnelere perspektif kurallarına uygun yerleştirilmiştir.

Oran ifade etme düzeyi: Oran anlayışına başarılıdır. Resimdeki nesnelere ve figürlerin kendi içerisinde oran anlayışı sağlanmıştır.

Hareketi ifade etme düzeyi: Resimdeki figürlerin hareketleri sağlam bir şekilde ifade edilmiştir. Yerde oturan figürler ve koltukta oturan figür çok gerçekçi durmaktadır.

Sanatsal gelişim basamağı: Sanatsal gelişimi 11-13 yaş mantık dönemi evresine uygundur.

Bu çalışmayı yapan öğrenci 12 yaşında 7. sınıfta okuyan bir erkek çocuğudur. Ailesi ile kendilerine ait evde yaşamaktadır. Babası ve annesi asgari ücretle çalışmaktadır. Üç kardeşidir.

Resim 3a

Rengi ifade etme düzeyi: Resmin tamamı boyanmıştır. Renk bütünlüğü görülmektedir. Baskın bir gri renk kullanılmıştır. Ayrıca renkler arasında armoni oluşturmuştur.

Mekân ifade etme düzeyi: Mekân oluşturulmuş, ayrıca arka plana da derinlik kazandırılmıştır. Sanat galerisi betimlenmiştir.

Oran ifade etme düzeyi: Resimde nesnelere ve figürler birbiri ile orantılıdır. Resimdeki nesnelere kendi içerisinde oran anlayışı görülmektedir.

Hareketi ifade etme düzeyi: Resimdeki figürlerin hareketleri belirgin bir şekilde ifade edilmiştir. Figürlerin hareketleri gerçeklik etkisi oluşturmaktadır.

Sanatsal gelişim basamağı: Sanatsal gelişimi 11-13 yaş mantık dönemi evresine uygundur.

Bu çalışmayı yapan öğrenci 11 yaşında 7. sınıfta okuyan bir kız çocuğudur. Ailesi ile kendilerine ait evde yaşamaktadır. Babası emlakçı, annesi ev hanımıdır. Kardeşi yoktur.

Resim 4a

Rengi ifade etme düzeyi: Resmin tamamı boyanmıştır. Renk bütünlüğü görülmektedir. Doğanın canlı renklerini resme yansıtılmıştır. Ayrıca renkler arasında armoni oluşturmuştur.

Mekân ifade etme düzeyi: Mekân olgusu ifade edilmiş. Dış mekan ve nesnelere uyum sağlanmış. Doğa ortamında piknik betimlenmiştir.

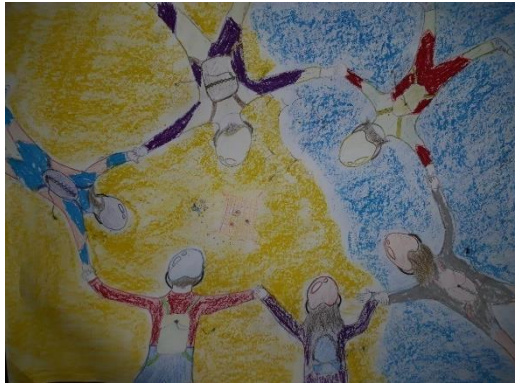
Oranı ifade etme düzeyi: Resimde nesnelere ve figürler birbirine orantılıdır. Resimdeki nesnelere kendi içerisinde oran anlayışı görülmektedir.

Hareketi ifade etme düzeyi: Resimdeki figürlerin hareketleri belirgin bir şekilde ifade edilmiştir. Yüz ifadelerine hareketlilik kazandırılmış. Figürlerin hareketleri gerçeklik etkisi oluşturmaktadır.

Sanatsal gelişim basamağı: Sanatsal gelişimi 11-13 yaş mantık dönemi evresine uygundur.

Bu çalışmayı yapan öğrenci 12 yaşında 7. sınıfta okuyan bir kız çocuğudur. Ailesi ile kendilerine ait evde yaşamaktadır. Babası ve annesi asgari ücretle çalışmaktadır. İki kardeşidir.

Resim 5a

Rengi ifade etme düzeyi: Resmin tamamı boyanmıştır. Renk bütünlüğü görülmektedir. Renkler canlı kullanılmış. Ayrıca renkler arasında armoni oluşturmuştur.

Mekân ifade etme düzeyi: Mekân olgusu ifade edilmiş. Dış mekan ve nesnelere uyum sağlanmış.

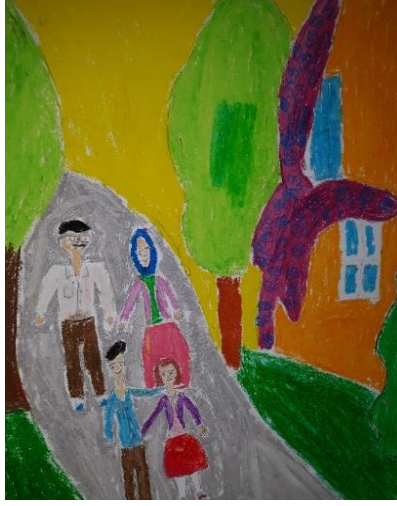
Oranı ifade etme düzeyi: Resimde figürler birbirine orantılıdır. Resimdeki figürlerin kendi içerisinde oran anlayışı görülmektedir.

Hareketi ifade etme düzeyi: Resimdeki figürlerin hareketleri belirgin bir şekilde ifade edilmiştir. Figürlerin hareketleri gerçeklik etkisi oluşturmaktadır.

Sanatsal gelişim basamağı: Gelişimi 11-13 yaş mantık dönemi evresine uygundur.

Bu çalışmayı yapan öğrenci 12 yaşında 7. sınıfta okuyan bir kız çocuğudur. Ailesi ile kiralık evde yaşamaktadır. Babası serbest meslek sahibidir. Annesi ev hanımıdır. Üç kardeşidir.

Resim 6a

Rengi ifade etme düzeyi: Resmin tamamı boyanmıştır. Renk bütünlüğü görülmektedir. Doğanın canlı renklerini resme yansıtılmıştır. Ayrıca renkler arasında armoni oluşturmuştur.

Mekân ifade etme düzeyi: Mekân olgusu ifade edilmiş. Dış mekan ve nesnelere uyum sağlanmış.

Oran ifade etme düzeyi: Resimde nesnelere ve figürler birbiri ile orantılıdır. Resimdeki nesnelere kendi içerisinde oran anlayışı görülmektedir.

Hareketi ifade etme düzeyi: Resimdeki figürlerin hareketleri belirgin bir şekilde ifade edilmiştir. Yüz ifadelerine hareketlilik kazandırılmış. Figürlerin hareketleri gerçeklik etkisi oluşturmaktadır.

Sanatsal gelişim basamağı: Sanatsal gelişimi 11-13 yaş mantık dönemi evresine uygundur.

Bu çalışmayı yapan öğrenci 12 yaşında 7. sınıfta okuyan bir kız çocuğudur. Ailesi ile kiralık evde yaşamaktadır. Babası ve annesi asgari ücretle çalışmaktadır. İki kardeşidir.

Resim 7a

Rengi ifade etme düzeyi: Resmin tamamı boyanmıştır. Renk bütünlüğü görülmektedir. Canlı renkler resme yansıtılmıştır. Ayrıca renkler arasında armoni oluşturmuştur.

Mekân ifade etme düzeyi: Mekân olgusu ifade edilmiş. İç mekân ve nesnelere uyum sağlanmış. Sinema salonu betimlenmiştir.

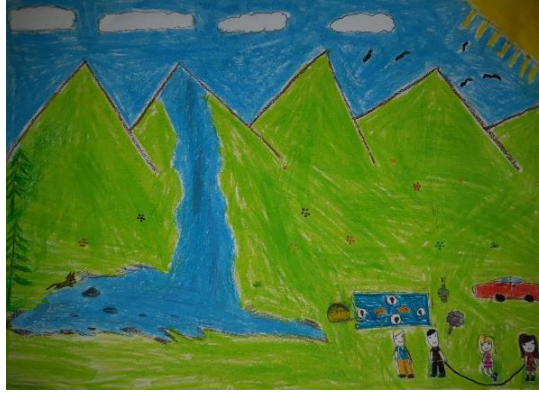
Oran ifade etme düzeyi: Resimde nesnelere ve figürler birbirine oranlıdır. Resimdeki nesnelere kendi içerisinde oran anlayışı görülmektedir.

Hareketi ifade etme düzeyi: Resimdeki figürlerin hareketleri belirgin bir şekilde ifade edilmiştir. Öndeki figürler oturur şekilde betimlenmiştir. Yüz ifadelerine hareketlilik kazandırılmış. Figürlerin hareketleri gerçeklik etkisi oluşturmaktadır.

Sanatsal gelişim basamağı: Sanatsal gelişimi 11-13 yaş mantık dönemi evresine uygundur.

Bu çalışmayı yapan öğrenci 12 yaşında 7. sınıfta okuyan bir kız çocuğudur. Ailesi ile kiralık evde yaşamaktadır. Babası restoran işletmektedir. Annesi ev hanımıdır. İki kardeşidir.

Resim 8a

Rengi ifade etme düzeyi: Resmin tamamı boyanmıştır. Renk bütünlüğü görülmektedir. Doğanın canlı renklerini resme yansıtılmıştır. Ayrıca renkler arasında armoni oluşturmuştur.

Mekân ifade etme düzeyi: Mekan olgusu gelişmiş. Dış mekan ve nesnelere uyum sağlanmış.

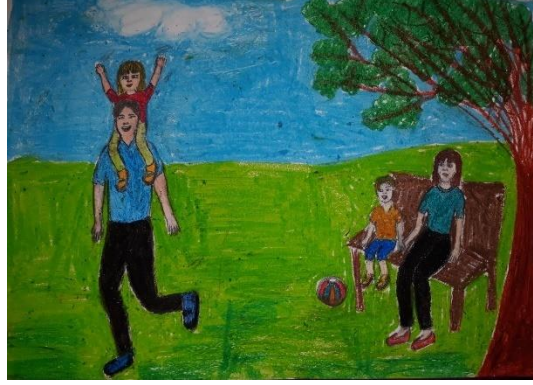
Oran ifade etme düzeyi: Resimde nesnelere ve figürler birbirine oranlıdır. Resimdeki nesnelere kendi içerisinde oran anlayışı görülmektedir.

Hareketi ifade etme düzeyi: Resimdeki figürlerin hareketleri belirgin bir şekilde ifade edilmiştir. Yüz ve beden ifadeleri ile hareketlilik kazandırılmış. Figürlerin hareketleri gerçeklik etkisi oluşturmaktadır.

Sanatsal gelişim basamağı: Sanatsal gelişimi 11-13 yaş mantık dönemi evresine uygundur.

Bu çalışmayı yapan öğrenci 12 yaşında 7. sınıfta okuyan bir erkek çocuğudur. Ailesi ile kendilerine ait evde yaşamaktadır. Babası ve annesi asgari ücretle çalışmaktadır. Üç kardeşidir.

Resim 9a

Rengi ifade etme düzeyi: Resmin tamamı boyanmıştır. Renk bütünlüğü görülmektedir. Doğanın canlı renklerini resme yansıtılmıştır. Ayrıca renkler arasında armoni oluşturmuştur.

Mekân ifade etme düzeyi: Mekân olgusu ifade edilmiş. Dış mekan ve nesnelere uyum sağlanmış. Doğa ortamı betimlenmiş.

Oran ifade etme düzeyi: Resimde nesnelere ve figürler birbirine orantılıdır. Resimdeki nesnelere kendi içerisinde oran anlayışı görülmektedir.

Hareketi ifade etme düzeyi: Resimdeki figürlerin hareketleri belirgin bir şekilde ifade edilmiştir. Yüz ifadelerine hareketlilik kazandırılmış. Figürlerin hareketleri gerçeklik etkisi oluşturmaktadır.

Sanatsal gelişim basamağı: Sanatsal gelişimi 11-13 yaş mantık dönemi evresine uygundur.

Bu çalışmayı yapan öğrenci 12 yaşında 7. sınıfta okuyan bir kız çocuğudur. Ailesi ile kendilerine ait evde yaşamaktadır. Babası serbest meslek sahibidir. Annesi ev hanımıdır. İki kardeşidir.

Resim 10a

Rengi ifade etme düzeyi: Resmin tamamı boyanmıştır. Renk bütünlüğü görülmektedir.

Mekân ifade etme düzeyi: Mekân olgusu ifade edilmiş. İç mekan çizilmiş ve nesnelere uyum sağlanmış.

Oran ifade etme düzeyi: Resimde nesnelere ve figürler birbirine orantılıdır. Resimdeki nesnelere kendi içerisinde oran anlayışı başarılı bir şekilde işlenmiştir.

Hareketi ifade etme düzeyi: Resimdeki figürlerin hareketleri belirgin bir şekilde ifade edilmiştir. Yüz ifadelerine hareketlilik kazandırılmış.

Sanatsal gelişim basamağı: Sanatsal gelişimi 11-13 yaş mantık dönemi evresine uygundur.

Bu çalışmayı yapan öğrenci 12 yaşında 7. sınıfta okuyan bir erkek çocuğudur. Ailesi ile kiralık evde yaşamaktadır. Babası ve annesi devlet memurudur. Kardeşi yoktur.

Bulgular ve Yorumlar

Tablo 1.

Renk İfadesi Değerlendirme

Dezavantajlı Grup			Akran Grup		
	Frekans	%		Frekans	%
Başarısız	5	50	Başarısız	-	-
Geliştirilebilir	3	30	Geliştirilebilir	-	-
Orta	2	-	Orta	1	10
İyi	-	-	İyi	3	30
Çok İyi	-	-	Çok iyi	6	60

Tablo 1 incelendiğinde, 10 kişilik dezavantajlı grubun resimlerinde rengi ifade etme becerisi %50 başarısız, kalan %50 ise geliştirilebilir ve orta düzeyde çıkmıştır. 10 kişilik akran grupta ise %60 çok iyi, %40 ise iyi ve orta düzeyde çıkmıştır.

Tablo:2

Mekan İfadesi Değerlendirme Tablosu

Dezavantajlı Grup			Akran Grup		
	Frekans	%		Frekans	%
Başarısız	7	70	Başarısız	-	-
Geliştirilebilir	3	30	Geliştirilebilir	-	-
Orta	-	-	Orta	-	-
İyi	-	-	İyi	5	50
Çok İyi	-	-	Çok iyi	5	50

Tablo 2 incelendiğinde, 10 kişilik dezavantajlı grubun resimlerinde mekanı ifade etme becerisi %70 başarısız, kalan %30 ise geliştirilebilir çıkmıştır. 10 kişilik akran grupta ise % 50 çok iyi, % 50 ise iyi düzeyde çıkmıştır.

Tablo:3

Oran İfadesi Değerlendirme Tablosu

Dezavantajlı Grup			Akran Grup		
	Frekans	%		Frekans	%
Başarısız	4	40	Başarısız	-	-
Geliştirilebilir	6	60	Geliştirilebilir	-	-
Orta	-	-	Orta	-	-
İyi	-	-	İyi	5	50
Çok İyi	-	-	Çok iyi	5	50

Tablo 3 incelendiğinde, 10 kişilik dezavantajlı grubun resimlerinde rengi ifade etme becerisi %40 başarısız, kalan %60 ise geliştirilebilir düzeyde çıkmıştır. 10 kişilik akran grupta ise %50 çok iyi, %50 ise iyi düzeyde çıkmıştır.

Tablo:4*Hareketi İfade Etme Değerlendirme*

Dezavantajlı Grup			Akran Grup		
	Frekans	%		Frekans	%
Başarısız	6	60	Başarısız	-	-
Geliştirilebilir	4	40	Geliştirilebilir	-	-
Orta	-	-	Orta	1	10
İyi	-	-	İyi	5	50
Çok İyi	-	-	Çok iyi	4	40

Tablo 4 incelendiğinde, 10 kişilik dezavantajlı grubun resimlerinde rengi ifade etme becerisi % 60 başarısız, kalan % 40 ise geliştirilebilir düzeyde çıkmıştır. 10 kişilik akran grupta ise %40 çok iyi, %50 iyi, %10 ise orta düzeyde çıkmıştır.

Tablo:5*Genel Toplam Tablosu*

	Renk	Mekan	Oran	Hareket	Genel Toplam	%
Dezavantajlı Grup	17	13	16	14	60	30
Akran Grup	45	45	45	43	160	80

İki grubun genel başarısı incelendiğinde; 10 kişilik dezavantajlı grup 60 puanla %30 başarı gösterirken, okula düzenli devam eden 10 kişilik akran grup 160 puanla %80 başarı göstermektedir.

Tablo:6*Cinsiyete Göre Dağılım*

Dezavantajlı Grup			Akran Grup		
	Frekans	%		Frekans	%
Kız	4	40		7	70
Erkek	6	60		3	30

Tablo 6'ya bakıldığında, araştırmaya katılan dezavantajlı öğrencilerden % 40'ı kız, %60'ı erkektir. Akran grupta ise %70 kız %30'u erkektir.

Tablo:7*Yaşadıkları Evin Özelliklerinin Dağılımı*

Dezavantajlı Grup			Akran Grup		
	Frekans	%		Frekans	%
Baraka	7	70			
Kira	3	30		4	40
Kendi evleri				6	60
Lojman					

Tablo 7'ye bakıldığında, araştırmaya katılan dezavantajlı öğrencilerden % 70'inin barakada yaşadığı, % 30'unun ise kiralık evde yaşadığı, akran grubun ise, %40'ı kiralık evde, %60'ı ise kendilerine ait evde oturduğu anlaşılmaktadır.

Tablo:8*Ebeveyn Öğrenim Durumunun Dağılımı*

	Frekans		%		Frekans		%	
	Anne	Baba	Anne	Baba	Anne	Baba	Anne	Baba
Okuma-Yazma Bilmiyor	8	7	80	70				
İlkokul	2	3	20	30	2		20	
Ortaokul					5	4	50	40
Lise					3	4	30	40
Fakülte						2		20
Lisansüstü								

Tablo 8'e bakıldığında, araştırmaya katılan dezavantajlı öğrencilerden, %80'inin annesinin okuma yazma bilmediği, %20'sinin ilkokul mezunu olduğu; %70'inin de babasının okuma yazma bilmediği, %30'unun ise ilkokul mezunu olduğu anlaşılmaktadır. Akran gruba bakıldığında ise, annesinin %2'sinin ilkokul mezunu olduğu, %5'inin ortaokul mezunu olduğu, %3'ünün lise mezunu olduğu anlaşılmaktadır. %40'nın babasının ortaokul mezunu olduğu, %40'nın lise, %20'sinin ise fakülte mezunu olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo:9*Kardeş Sayısını Dağılımı*

Dezavantajlı Grup	Frekans		Akran Grup	
	Frekans	%	Frekans	%
5 kardeş ve üzeri	6	60		
4 kardeş	4	40		
3 kardeş			2	20
2 kardeş			4	40
1 kardeş			3	30
Kardeşi yok			1	10

Tablo 9'a bakıldığında, araştırmaya katılan dezavantajlı öğrencilerden, %60'ının 5 kardeş ve üzeri olduğu, %40'ının ise 4 kardeş olduğu anlaşılmaktadır. Akran gruba bakıldığında ise, %20'sinin 3 kardeş, %40'ının 2 kardeş, %30'unun 1 kardeş, bir çocuğun ise kardeşi olmadığı anlaşılmaktadır.

Tablo:10*Gelir Seviyesinin Dağılımı*

Dezavantajlı Grup	Frekans		Akran Grup	
	Frekans	%	Frekans	%
Geliri yok	6	60		
Asgari ücret	4	40	5	50
2 Bin TL	-	-	2	20
3 Bin TL	-	-	1	10
4 Bin TL	-	-	-	-
5 Bin TL ve Üzeri	-	-	2	20

Tablo 10'a bakıldığında, araştırmaya katılan dezavantajlı öğrencilerden, %60'ının ailesinin geliri olmadığı, %40'ının ise asgari ücret ile çalıştığı anlaşılmaktadır. Akran gruba bakıldığında ise, %50'sinin

ailesinin asgari ücretli çalışan olduğu, %20 sinin 2 bin TL, % 10'unun 3 bin TL, %20'sinin ise 5 bin TL ve üzeri için çalıştığı anlaşılmaktadır.

Tablo:11

Okula Devam Etme Dağılımı Gösteren Tablo

	Dezavantajlı Grup		Akran Grup	
	Frekans	%	Frekans	%
Düzenli gelirim	2	20	10	100
Aralıklı gelirim	8	80	-	-

Tablo 11'e bakıldığında, araştırmaya katılan dezavantajlı öğrencilerden, %80'inin devamsızlık yaptığını, %20'sinin ise düzenli geldiği anlaşılmaktadır. Akran gruba bakıldığında ise, %100'ünün okula düzenli geldiği anlaşılmaktadır.

Bu araştırmada sokakta kağıt toplayarak çalışan ve okula devam eden öğrencilerin ve akranlarının sanatsal gelişim basamağı renk, mekân, oran ve hareket açısından ele alınarak, incelenmiştir. Görsel analizlerden elde edilen nitel veriler, dereceli puanlama anahtarına göre puanlanmış, öğrenci tanıma formlarından elde edilen veriler de sayısal olarak hesaplanmış ve nicel verilere ulaşılmıştır.

Dezavantajlı gruba bakıldığında; yakın-uzak renklerin ve duyguya bağlı renk kullanımından uzak olduğu görülmüştür. Resimlerde coşkulu renk anlatımı yoktur. Renk zıtlıkları, renk armonileri görülmemektedir. Resimler mekân açısından ele alındığında uzak ve yakın ilişkisinin olmadığı, perspektif algısının gelişmediği, nesne ve figürlerin mekân içerisinde yerlerinin gerçeğe uygun bir şekilde ifade edilmediği görülmüştür. Oran açısından resimlerin çoğunlukla doğru oran anlayışına sahip olmadığı görülmektedir. Hem kendi içerisinde hem de birbirleriyle olan orantıları doğru bir şekilde ifade edilmemiştir. Hareket açısından ise resimler gerçekçi bir şekilde ifade edilmemiştir. Gerek resimlerdeki figürler, gerek nesnelere, gerekse de renkler resimleri hareketlendirmemektedir, ifadeler eksiktir. Resimlerinde aile temasını ayrıntıdan uzak ve kaba formlarla, boy hiyerarşisi gözeterek betimledikleri görülmüştür.

Ayrıca öğrenci tanıma formları ile aile ve sosyo-kültürel, sosyo-ekonomik özellikleri veri olarak toplanmış ve tablolara yüzde ve frekans değerleri ile yansıtılmıştır. Dezavantajlı çocukların, öğrenci tanıma formlarına göre; çok kardeşli kalabalık aileler halinde, kendi yaptıkları barakalarda ya da kentsel dönüşümü bekleyen yıkık gecekondularda kira ödeyerek hayatlarını sürdürdüğü, çoğunun ebeveynlerinin okuma yazma bilmediği, gelir seviyesinin çok düşük olduğu, hatta gelirleri olmadığı ve bu sebeplerle çocukların çalışmak zorunda olup, okula devam edemedikleri araştırmalarla ortaya konmuştur.

Çalışma grubunun sanatsal gelişim basamağının ne düzeyde olduğu araştırılmış ve öne çıkan özellikleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda çocukların resimlerinde çoğunlukla yaşlarının sanatsal gelişim döneminin yansıtmadıkları görülmektedir. 10 kişiden oluşan dezavantajlı çocukların (çalışan çocuklar) ürettikleri resimlerin incelenmesi sonucunda sanatsal gelişimlerinin 11-13 yaş mantık döneminden uzak olduğu, 4-7 yaş şema öncesi dönem özellikleri gösterdikleri görülmüştür.

Diğer taraftan okula düzenli devam eden akranlarının ise resimlerinde coşkulu renk anlatımı vardır. Renk zıtlıkları, yakın renk armonileri görülmektedir. Resimler mekân açısından ele alındığında uzak ve yakın ilişkisinin olduğu, perspektif algısının geliştiği, üç boyutlu nesnelere olduğu, nesne ve figürlerin mekân içerisinde yerlerinin gerçeğe uygun bir şekilde ifade edildiği görülmüştür. Oran açısından resimlerin çoğunlukla doğru oran anlayışına sahip olduğu görülmektedir. Hem kendi içerisinde hem de birbirleriyle olan orantıları doğru bir şekilde ifade edilmiştir. Hareket açısından ise resimler gerçekçi bir şekilde ifade edilmiştir. Gerek resimlerdeki figürler, gerek nesnelere, gerekse de renkler resimleri hareketlendirmektedir, ifadeler belirgindir.

Ayrıca bu çocukların ailelerinin eğitim olarak en az temel eğitim aldığı, gelir seviyelerinin en az asgari ücret ve üstü olduğu, ortalama iki- üç kardeş olduğu, kira ya da kendilerine ait (gecekondulu ya da

apartman dairesi) bir evleri olduğu ve okula düzenli devam ettikleri öğrenci tanıma formlarına göre incelenmiş ve sayısal verilerle ortaya konmuştur. Aile temasını, plastik açıdan başarılı bir şekilde çalışmalarına yansıtılmışlardır. Bu bağlamda, akran çocukların resimlerinde, yaşlarının sanatsal gelişim dönemini yansıttığı 11-13 yaş mantık dönemi evresinde oldukları görülmektedir.

Göç ile gelen kağıt toplayarak yaşamını sürdüren ailelerin çocukları ailelerine destek olmak için Çankaya bölgesinde sokakta kağıt toplamaktadır. Zorlu yaşam koşullarına sahip olan, sosyo-ekonomik ve sosyo kültürel seviyenin düşük olduğu bu ailelerin çocukları okul zamanı ya da okul dışı zamanlarda çalıştıkları için, eğitim imkânlarından aktif olarak faydalanamamaktadır. Bu sonuca dayanarak aynı yaş ve 7. sınıf düzeyindeki 20 çocuktan okula devam eden çocukların 12 yaş mantık döneminin özelliklerini gösterdiği görülmektedir. Dezavantajlı grup olarak adlandırılan, sokakta kağıt toplayarak çalışan ve devamsızlık yapan 10 kişilik grubun ise sanatsal gelişimlerinin çok daha geride olduğu ve 4-7 yaş şema öncesi dönem özellikleri gösterdiği sayısal veriler ve nitel incelemelerle bu araştırmada gösterilmiştir.

Tartışma ve Sonuç

Dezavantajlı çocuk kategorisinde olan, kağıt toplayarak sokakta çalışan çocukların, sanatsal gelişim düzeyleri, akranları ile karşılaştırılarak araştırma şekillendirilmiştir. Dezavantajlı çocukların sanatsal gelişimlerinin, içinde buldukları sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik koşullara ne ölçüde bağlı olduğu da araştırılmıştır.

Bu araştırmalar kapsamında; bulgular incelendiğinde, dezavantajlı çocukların akranlarının gerisinde bir gelişim gösterdiği görülmüştür. Okula düzenli devam eden 7. sınıf öğrencilerinin sanatsal gelişiminin 11-13 yaş mantık döneminin özelliklerini gösterdiği, dezavantajlı öğrencilerin ise 4-7 yaş şema öncesi dönem özellikleri gösterdiği görülmüştür. Bu gelişimsel farklılığın sebepleri, öğrenci tanıma formlarına göre araştırılmıştır. Göç ile gelen, sokakta çalışan çocukların yaşam koşullarının zorluğunun, sanatsal gelişimleri üzerindeki olumsuz etkisi tespit edilmiştir. Araştırma sonuçlarına baktığımızda, özellikle dezavantajlı çocukların; ailelerinin eğitim düzeyleri, gelir düzeyleri, temel gereksinimlerine erişilebilirlik bakımından çocuğa sunulan olanakların kısıtlılığını göstermektedir. Çok kardeşli, kalabalık aileler içinde yaşadıkları ve barakalarda ikamet ettikleri öğrenilmiştir. Okul dışı zamanlarda ya da bazen okul saatlerinde de çalışan çocukların devamsızlık sebepleri de durumu şekillendirmiştir. Sosyo-ekonomik eksikliklerin ve eğitim olanaklarından tam zamanlı ve yeterli oranda faydalanamamanın sanatsal gelişimi ne ölçüde etkilediği bu araştırmada nitel ve nicel verilerle ortaya koyulmuştur.

Sokakta çalışan çocuklara ilişkin bilimsel araştırmalar incelendiğinde benzer ya da farklı sonuçlarla karşılaşmıştır.

Buyurgan, Yağcı ve Altın'ın (2012) yaptıkları "Göç Olgusunun Çocuk Resimlerine Yansımaları" adlı makalelerinde göçün etkisi 11-12 yaş çocukları üzerinde incelenmiş, göç etme sebeplerinin başında eğitim ve işsizliğin geldiği, eğitimsel bağlamda çeşitli sıkıntıların yaşandığı ifade edilmiştir.

Göç; metropol kentlerinin esas sorunlarından. Göç ile başlayan işsizlik sorunu, beraberinde ekonomik, kültürel ve sosyal sorunları da getirmektedir. Bu sorunlar en çok doğrudan çocukları etkilemektedir. Araştırmalar; göçle gelen çocukların çalışma zorunlulukları ile karşılaştığını ve eğitim olanaklarından faydalanamadığını göstermektedir.

Avşar ve Öğütoğulları'nın (2012) "Çocuk İşçiliği ve Çocuk İşçiliği İle Mücadele Stratejileri" adıyla Sosyal Güvenlik Dergisi'nde yer alan makalelerinde çocuk işçiliğinden, nedenlerinden, tarihsel gelişiminden, sakıncalarından bahsetmişlerdir. Aynı zamanda; Türkiye'de çocuk işçiliği ile ilgili stratejileri de ayrıntılı bir biçimde anlatmışlardır.

Bilgin, (2009) araştırmasında; çocukların sokakta çalışmalarında etkili olan unsurlar içerisinde özellikle; son zamanlarda bölge düzeyinde süren terör ve güvenlik nedeniyle yaşanan yoğun istem dışı göç, yoksulluk ve geleneksel-kırsal kökenli değerleri ele almıştır. Araştırmada, ayrıca çocukların sokakta yaşadıkları sosyo-psikolojik ve fiziksel sorunlar ve sokakta kötü davranış kazanma (madde kullanma alışkanlığı edinme, suç ve sapma davranışlarını sergileme gibi) olasılıkları da belirtilmiştir.

UNICEF'e göre; sağlıklı bir toplum; bedensel, ruhsal, sosyal yönden sağlıklı bireylerden oluşur. Bireylerin tüm yönleriyle sağlıklı olabilmesi ise, çocuk ve ergenlerin çok yönlü gelişimine ve eğitimine önem vermek ve kaynak ayırmakla mümkündür.

Bu araştırma kapsamında, büyük kentlere göçün yarattığı sorunların eğitime özellikle sanat eğitimine yansımaları tartışılmıştır. Bu bulgular ışığında kağıt toplayan çocukların eğitim olanaklarından yeterince yararlanamadıkları, okula düzenli devam edemedikleri, sosyo-ekonomik ve kültürel eksiklikleri nedeniyle, sanatsal gelişimlerinin akranları ile paralel bir gelişim göstermediği sonucuna varılmıştır.

1. Dezavantajlı çocuk kategorisinde değerlendirilen, sokakta kağıt toplayarak çalışan çocukların; eğitim, sağlık, beslenme, barınma, sanat, spor ve kültürel yaşantıları bakımından yoksun kaldıkları gözlemlenmiştir.

2. Dezavantajlı çocuk kategorisinde değerlendirilen sokakta kağıt toplayarak çalışan çocukların yaptıkları resimler, plastik açıdan incelendiğinde (renk, mekan, oran, hareket) sanatsal gelişim düzeylerinin akranlarının çok altında olduğu, 4-7 yaş şema öncesi dönem özellikleri gösterdiği görülmüştür.

3. Sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik seviyenin yetersizliğinin sanat eğitimi üzerindeki olumsuz etkisi araştırmada verilerle ortaya konmuştur.

Dezavantajlı çocukların eğitimi bütüncül bir yaklaşımı gerektirir. Devletin ve toplumun her kademesinin kaynaklarını eğitim odaklı bir bakış açısı geliştirmesi gerekmektedir. Çalışan çocukların, her çocuk gibi eşit sosyo-kültürel, ekonomik ve eğitsel haklara sahip olması, onların sanatsal gelişimlerinin de olağan süreçler içerisinde olmasını sağlayacaktır. Göç ile gelen ailelerin, yaşam standartlarının düzeltilmesi ya da kendi kırsal alanlarına dönmeleri için teşvik edici çalışmaların yapılması gerekmektedir. Çocuğun akranları gibi eğitimden tam zamanlı faydalanması ve sokakta çalışmasının engellenmesi gerekmektedir. Dezavantajlı çocukların mevcut durumları değerlendirilerek, mesleki eğitim kapsamında eğitimlerini sürdürmelerine imkan sağlanmalıdır. Çocuğun kaliteli ve sürekli eğitim hakkı sağlanarak, yaşam kalitesi yükseltilirse, çevreyle uyum içinde yaşaması sağlanabilir.

Kaynakça

- Alakuş, A.& Mercin, L. (Ed.) (2011). *Sanat eğitimi ve görsel sanatlar öğretimi*. (2. Baskı). Ankara: Pegem.
- Artut, K. (2001). *Sanat eğitimi kuramları ve yöntemleri*. Ankara: Anı.
- Avşar, Z., Ögütoğulları, E. (2012). Çocuk işçiliği ile mücadele stratejileri. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 1, 9-40.
- Ayaydın, A., Mercin, L. (2013). *Görsel sanatlar eğitiminde uygulamalar*. Ankara: Pegem.
- Bilgin, R. (2009). Diyarbakır'da sokakta çalışan çocuklar üzerine sosyolojik bir araştırma. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*.
- Buyurgan, S., Buyurgan, U. (2012). *Sanat eğitimi ve öğretimi*. Ankara: Pegem.
- Buyurgan, S. Yağcı, M.& Altın (2012). *Göç Olgusunun Çocuk Resimlerine Yansımaları*. Global Education Conference'de sunulmuş bildiri, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Girne.
- Büyüköztürk, Ş. (2011). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem.
- Etike, S. (1995). *Sanat eğitimi yazıları*. Ankara: İlke.
- Güngör, M. (2008). Evrensel bir sorun olarak çocuk suçluluğu ve sokakta çalışan ve yaşayan çocuklar. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Cilt:1 sayı:1 Aralık.
- Kara, İ., S.,B., Çalık, T. (2012). Sokakta çalışan çocukların eğitim ihtiyaçları *1.GEFAD / GÜJGEF* 32(3): 673-695.
- Karasar, N.(2013). *Bilimsel araştırma yöntemi*. (25.Basım). Ankara: Nobel
- Kehnemuyi, Z.(2001). *Çocuğun görsel sanat eğitimi*. Ankara: YKY
- Kırıçoğlu, O.T. (2014). *Sanat bir serüven*. Ankara: Pegem
- Kırıçoğlu, O.T. (2009). *Sanat kültür yaratıcılık*. (2.Baskı) Ankara: Pegem.
- Malchiodi, C. A. (1998). *Understanding children's drawing*. New York: The Guilford.
- Mamur, N. (2010). Görsel sanatlar eğitiminde ölçme ve değerlendirme. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 28.
- Öğünmez, M. (2015). *Üstün yetenekli öğrencilerin sanatsal gelişim özellikleri*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Özsoy, V. (2007). *Görsel sanatlar eğitimi*. (2.Baskı). Ankara:Gündüz.
- Özsoy, V. (2003). *Görsel sanatlar eğitimi resim-iş eğitiminin tarihsel ve düşünsel temelleri*, Ankara: Gündüz
- San, İ., İlhan, A. Ç.(Edt.). (2006). *Sanat eğitiminde sanat biliminin rolü*. Ankara:Natürel. S.46.
- Tanrıoğen, A. (Ed). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı.
- Ünver, E. (2002). *Sanat eğitimi*. Ankara: Nobel.
- Yavuzer, H. (1988). *Çocuk psikolojisi*. İstanbul: Remzi
- Yavuzer, H. (1992). *Resimleriyle çocuk*. İstanbul: Remzi
- Yayla, Y. (2017). Küresel dünyada ve türkiye'de çocuk işçiliği: uluslararası ve ulusal yasal düzenlemeler ve ampirik göstergeler. *TBB Dergisi*, 128. s.416.

Yıldırım, A.&Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (9.Baskı) Ankara: Seçkin.

Yılmaz, M.&İnceağaç, M. (2017). Görsel sanatlar eğitimi uygulamalarında edebiyat ürünlerinin etkisini belirlemeye yönelik dereceli puanlama anahtarının (rubrik) geliştirilmesi. DOI: 10.17556

http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/42/01/964696/dosyalar/2015_01/05025647_okullardakdezavantajl%C4%B1verskalt%C4%B1ndakocuklar.pdf [Erişim: Ekim 2018]

https://www.unicefturk.org/yazi/egitim_calismalarimiz_dunyadan [Erişim: Ekim 2018]